

<https://helda.helsinki.fi>

Hyväksi opettajaksi voi oppia

Repo, Saara

2020-12-21

Repo , S 2020 , ' Hyväksi opettajaksi voi oppia ' , Viikon juttu, Lääketieteellisen tiedekunnan blogi , Vuosikerta. 2020 , Nro 21.112.2020 . <
<https://blogs.helsinki.fi/med-viikonjuttu/2020/12/21/hyvaksi-opettajaksi-voi-oppia/> >

<http://hdl.handle.net/10138/325585>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Hyväksi opettajaksi voi oppia

Meilahden kampuksella on tarjolla joka vuosi kolme yliopistopedagogiikan kurssia. Tänä syksynä 30 opettajaa, tutkijaa, kliinikkoa sekä muutama koulutussuunnittelija osallistui Oppiminen yliopistossa -kurssille. Mitä osallistuneet oivalsivat kurssilla?

Kurssi on monelle lääketieteellisen tiedekunnan opettajalle ensikohtaaminen yliopistopedagogiikan kanssa. Ensimmäisen pedagogiikan kurssin teema ”Oppiminen yliopistossa” saattaa yllättää, ja eräs kurssilainen kirjoittaakin:

”Meni pitkälle toiseen kurssikertaan ennen kuin ymmärsin, että ’aiheeseen’ ei ikinä päästäkään, tai siis että aihe ei ole se minkä luulin – ei voi osata opettaa, ellei mieti, miten opitaan!”

Paradoksaalisesti oppimiseen ja opiskeluun keskittyminen saattaa vapauttaa aloittelevan opettajan opetukseen liittyvästä jännityksestä. Opiskelijan oppimisen kannalta tärkeää on se, miten hän osaa tukea opiskelijoita oppimisessa. Egosentrinen pelko siitä, että hyväksi opettajaksi tullakseen hänellä täytyy olla sädehtivän viihdetaiteilijan karismaa, voi väistyä. Opettaja – sinun ei tarvitse olla tähti ollaksesi hyvä opettaja.

Ulkoinen motivaatio muuttuu sisäiseksi

Dosentuurin hakemisen edellytyksenä on vähintään viisi opintopistettä yliopistopedagogiikan opintoja. Moni kurssilainen tunnustaa heti kurssin alussa, että tämä ulkoinen motivaatio on tärkein syy käydä kurssi. Kurssilaisten oppimisraporttien pohjalta näyttää siltä, että ulkoinen motivaatio muuttuu usein sisäiseksi, koska kurssilla käytetään aktiivisia opetusmenetelmiä ja kurssin materiaalit liittyvät läheisesti lääketieteiden ja lähitieteiden opetuskäytäntöihin.

Kiinnostus uusiin, oman opiskeluajan jälkeen tullessiin opetusmenetelmiin herää kurssin aikana, mikä lisää myös sisäistä motivaatiota. Osoituksena kiinnostuksen heräämisestä, monet ilmoittautuvat keväällä alkavalle jatkokurssille, yksi osallistuja jopa ”omaksi ihmeekseen”. Kurssilla myös tutustutaan tarkemmin tutkimukseen siitä, mitä ulkoisella ja sisäisellä motivaatiolla tarkoitetaan ja miksi kiinnostuksen ja sisäisen motivaation herättäminen opiskelijoissa on oppimisen kannalta erityisen tärkeää. Oppimisympäristöllä ja opettajilla on siinä keskeinen rooli, ja motivaatio voi muuttua ja usein muuttuukin yhden kurssin aikana.

Myös uuden tiedon sovellettavuus lisää sisäistä motivaatiota. Yksi kurssilainen kuvasi soveltamisen tärkeyttä seuraavasti:

”Onnea on ollut luennoilla opittujen asioiden siirtäminen heti käytäntöön. Erittäin tyytyväisin mielin olen ottanut oppimani asiat käyttöön, sillä minulla sattui syksyn aikana olemaan samaan aikaan käynnissä luentokurssi.”

Kurssilla opittujen tietojen ja taitojen soveltaminen ei rajaudu vain opetustyöhön; motivointi- ja ryhmän ohjaamisen keinoja voi kurssilaisten kokemuksen mukaan soveltaa myös muissakin työelämän tehtävissä. Esimerkiksi taito kuunnella ja esittää avoimia kysymyksiä ovat hyödyllisiä niin esimiehelle kuin moniammatillisen tiimin jäsenellekin.

Omat opiskelukokemukset saavat uusia merkityksiä

Kurssilla perehdytään muun muassa tutkimukseen opiskelijoiden lähestymistavoista oppimiseen. Syväsuuntautunut, strateginen ja ei-reflektiivinen lähestymistapa oppimiseen sekä opintomenestyksen kannalta tärkeät pystyvyysuskomukset tulevat tutuiksi. Monet kurssilaiset alkavatkin pohtia aikaisempia opiskelukokemuksiaan, ja ne jäsentyvät uudella tavalla oppimiseen liittyvän tutkimustiedon valossa esimerkiksi seuraavasti:

”Nyt ajattelen, että pääsin aikoinani lääketieteelliseen, koska minulla oli vahva pystyvyysuskomus ja akateemisen kodin tuki, vaikka en ollutkaan koulussa laudaturin oppilas.”

Pohdintojen tuloksena kurssilaiset ovat myös alkaneet ajatella, minkälainen oli opiskelunaikainen oppimisympäristö ja miten paljon vaivaa ja suunnittelua siinä on ollut takana.

”Vasta jälkikäteen huomaan, miten opiskelijoita on opetusratkaisujen avulla ohjattu syväsuuntautuneeseen opiskeluun. Nyt vasta oivallan, miten paljon vaivaa opettajat ovat nähneet opetuksen eteen.”

Ongelmalähtöisen oppimisen haasteet

Kurssilaiset haastattelevat omia opiskelijoitaan itseään kiinnostavasta näkökulmasta sekä analysoivat ja esittelevät tulokset ryhmätyönä koko kurssille. Haastattelu onkin oivallinen tapa päästä ”opiskelijan pään sisään”. Näiden haastattelujen avulla saamme hyödyllistä tietoa siitä, miten opiskelijat kokevat opintonsa tiedekunnassamme, esimerkiksi Lääketieteen ja hammaslääketieteessä käytetyn Ongelmalähtöisen opetusmenetelmän (Problem Based Learning eli PBL) soveltamisesta.

Eräs kurssilainen pohtii: *”Preklinikan kokemusteni sekä tällä kurssilla haastattelemini opiskelijoiden pohdintojenkin perusteella arvelen, että PBL on kyseisen vaiheen opiskelijoille liian haastava ja/tai biolääketieteellisiin aiheisiin vaikeasti sovellettava menetelmä. PBL-opetuksissamme opettajan korvautuminen pedagogisesti kokemattomammalla tuutorilla sekä epämääräisen laajan, mutta lopulta yhteen eksaktiin kysymykseen typistyvän oppimistavoitteen (”problem”) pyörittely johtivat siihen, että aitoa aivoriiheä ja uuden oivaltamista ei päässyt syntymään, ja opiskelijat taantuivat toistamaan muistiinpanojaan ryhmälle vaihtelevan kiusaantuneina.”*

Anna opiskelijan loistaa

Toinen kurssilainen oli ymmärtänyt vasta tällä kurssilla, että ongelmalähtöistä oppimista soveltava opettaja ei olekaan laiska, vaan tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden olla oman oppimisensa subjekteja, mikä voimaannuttaa heitä. Samaa voimaantumisen teemaa jatkaa kolmas kurssilainen, joka pohtii opettajan rooliaan seuraavasti:

”Minun tulee olla erityisen tarkka siinä, etten liian herkästi lähde sanoittamaan uusia löydöksiä tai opittuja asioita opiskelijoille vaan annan opiskelijoiden loistaa silloin kun he ovat saaneet jonkin tärkeän asian itsenäisesti opittua.”

Kurssilla käsitellään vuorovaikutuksen ja ryhmän toiminnan merkitystä tutkimuksen valossa. Oppimisen kannalta sekä opettajan ja opiskelijan välinen vuorovaikutus että opiskelijoiden vertaisvuorovaikutus ovat tärkeitä. Eräs kurssilainen kiteyttää oivalluksensa seuraavasti:

"Kurssin jälkeen ajattelen, että jokainen vuorovaikutustilanne opiskelijoiden kanssa on mahdollisuus positiivisiin, energisoiviin tunteisiin jotka paitsi voivat tunteiden tasolla mahdollistaa aivan uuden tason oppimista, myös voivat antaa minulle opettajana aivan erilaisen minäpystyvyyden kokemuksen. Opettajankin täytyy päästä kasvamaan paremmaksi opettajaksi oppimisprosessista nauttien, se on opiskelijoiden etu!"

Toinen opiskelija kirjoittaa: *"Kurssi avasi sekä kirjallisuuden että kurssilla tehtyjen runsaiden ryhmätöiden kautta ryhmän keskeistä roolia opinnoissa. Oppimista ei voi nähdä pelkkänä mekaanisena suorituksena tai hermoverkkojen ehdollistamisena, vaan tarvitaan myös sosiaalinen piiri ja emotionaalista turvaa sekä vertaisilta että pidemmälle edenneeltä hahmolta; myös oppimisella on sosiaalinen ulottuvuutensa."*

Tee niin kuin opetat – walk the talk

Meidän opettajien tärkeänä periaatteena on ollut, että toimimme niin kuin opetamme. Emme luennoi aktivoivista opetusmenetelmistä, vaan käytämme niitä ja ohjaamme kurssilaisia kokemuksen jälkeen reflektomaan sekä oppimisen sisältöjä että opetusmenetelmää. Näissä poikkeusoloissa tämä periaate on ollut erityisen haastava, mutta sinnikkäästi olemme opetelleet etäopetusvälineitä ja demonstroineet parhaamme mukaan niiden käyttöä kurssilaisille. Paras palaute onkin, jos näin on opiskelijoiden kokemuksen mukaan tapahtunut. Tällainen oivalluksen ilo välittyy seuraavasta kommentista:

"Oli ilo huomata, että kurssillamme opettajat eivät puhuneet näistä asioista vain teoriassa vaan monella tavalla toivat ryhmätyöskentelyn ja muut aktivoivat opetusmenetelmät mukaan myös kurssin opetusmenetelmiksi."

Kurssi teki minusta pedagogisen ajattelijan

Kurssilla korostetaan, että opettajana kehittyäkseen tulee oppia tietoisesti reflektomaan omia kokemuksiaan suhteessa yliopistopedagogiseen tietoon. Opiskelu kurssilla on tiedon omaksumisen ja omien kokemusten jatkuvaa ristipölytystä. Tätä pohdintaa tehdään kirjoittamalla yhteiselle Moodle-alueelle pohdintoja ennakkotehtävistä, tekemällä etäopetuspäivissä eri kokoisissa pienryhmissä aktivoivia tehtäviä kustakin teemasta, sekä työstämällä keskustellen vertaisryhmässä opiskelijahaastattelutehtävää. Nämä vaihtelevat työtavat auttavat osallistujia tulemaan tietoiseksi omasta tavastaan oppia, opiskella ja opettaa.

"Toisen lähiopetuskerran jälkeen ymmärrän oppivani koko ajan ja joka paikassa ja sen että olen koko elämäni harrastanut reflektiota! Alan ymmärtää, miksi koen korona-ajan ja etätyöskentelyn niin vaikeaksi: peilaan tutkimusaiheitani työtovereideni kanssa päivittäin ja opin heiltä ja heidän kanssaan."

"Yliopistopedagogiikan kurssin myötä tulin kuitenkin tietoiseksi omista opetusmenetelmistäni, opetustilanteista luomastani oppimisympäristöstä, opetukseen ja oppimiseen liittyvistä uskomuksista ja käsityksistä sekä pedagogiikan teorioista ja käsitteistä. Kurssi on siis tehnyt minusta pedagogisen ajattelijan."

Kurssin tavoitteena on myös antaa työkaluja jatkuvaan kehittymiseen opettajana, mikä näkyy vaikkapa seuraavassa lainauksessa:

"Mielestäni opettajan kuin missään muussakaan työssä ei ole koskaan valmis ja omaa toimintaa tulisi jatkuvasti voida reflektoida. Hyviä luentoja kuunnellessani poimin jatkuvasti uusia vinkkejä kokemusvarastooni."

Oppimista tapahtuu epämukavuusalueella

Yksi kurssin teemoista oli opiskelijan rohkaiseminen hänen epämukavuusalueelleen, niin sanotulle "lähikehityksen vyöhykkeelle", jossa uuden oppimista tapahtuu. Tämä epämukavuus voi tuntua jännitteinä opiskelijan ja opettajan välillä. Jos jännite on rakentava, se houkuttelee opiskelijaa uuden oppimiseen. Eräs kurssilainen pohtii:

"Kun en enää pelkää jännitteellistä oppimisympäristöä, vaan uskallan luoda sen rakentavassa ja positiivisessa hengessä, toivon pystyväni kannustamaan opiskelijoita oman mukavuusalueensa ulkopuolelle lähikehityksen vyöhykkeelle."

Toinen kurssilainen laajentaa tätä koskemaan omaa opettajuuttaan:

"Oma vahvuuteni on kykyäni olla epämukavuusalueella. Osaan olla altis vuorovaikutukselle opiskelijoiden kanssa ja olla valmis pohtimaan asioita ääneen sekä myöntämään, etten osaa kaikkea. Tämän hallitsin jo ennen kurssille tuloa, mutta sen merkityksen olen kurssin myötä ymmärtänyt paremmin."

Pienin askelin kohti opiskelijälähtöistä opetusta

Kurssi herättää osallistujissa riittämättömyyden tunnetta, koska pedagoginen ymmärrys hyvistä opetusmenetelmistä ja tavoista olla vuorovaikutuksessa lisääntyy, mutta keinoja ja rohkeutta toteuttaa niitä ei kaikilla vielä ole. Lisäksi uuden kehittäminen vie aikaa:

"Resurssini vain eivät riitä opetukseni muuttamiseen opettajakeskeisestä luento-opettamisesta flippaukseen ja tutoriaalien tekemiseen."

Korostammekin, että tärkeätä on alkaa soveltaa kurssilla syntyneitä oivalluksia pienin askelin. Oman yksikön muu opetushenkilökunta on tärkeä tuki.

Lopuksi vielä erään kurssilaisen kiteytys siitä, miksi Meilahden opetus- ja tutkimushenkilöstön kannattaisi osallistua yliopistopedagogiikan kursseille:

"YP 1 -kurssi olisi ehdottoman suositeltava kaikille opetustyötä tekeville, jotta yleiskäsitys nykyaikaisesta opetuksesta tulisi tutuksi."

Kiitokset: Lämmin kiitos kollegalleni Eeva Pyörälälle, jonka kanssa suunnittelimme ja toteutimme kurssin sekä kaikille kurssilaisille, joiden loppupohdintateksteihin tämä kirjoitukseni perustuu. Erityinen kiitos seuraaville kurssilaisille, joiden tekstejä olen lainannut tekstissäni suoraan tai epäsuorasti: Milla Ahola, Sina Hulkkonen, Eveliina Joensuu, Tuija Jokinen, Heli Järnefelt, Sini Laakso, Maarit Malin, Heli Mönttinen, Eliisa Netti, Mari Nummela, Heli Salmi, Susanna Surakka, Katriina Tarkiainen, Sirpa Tarvainen ja Anna Vasara.

Saara Repo

pedagoginen yliopistonlehtori, FT, VTL